

## ULOGA PRIRUČNE LITERATURE U UČENJU I NASTAVI STRANIH JEZIKA\*

UDK 372.8:800:371.671.1(02)

Prethodno priopćenje. Primitljeno 15. 6. 1984.

Otkako postoji učenje stranog jezika u bilo kom obliku, postoji i potreba da se učenik pri učenju služi priručnicima koji mu omogućavaju da produbi ono što je učio na času i da podrobnije to objasni. Priručna literatura je veoma važna, ne samo za učenika nego i za nastavnika. Za nastavnika je bitna stalno nova priručna literatura na osnovu koje on, u toku čitavog radnog veća, razvija svoja znanja i ostvaruje osnovni nastavnički princip: »da bi učio druge nastavnik mora stalno i sam da uči«. Za praktični nastavnički rad, za što bolje pripremanje časa, takođe je značajna priručna literatura kako bi ostvario drugi osnovni pedagoški princip: »da bi predavao malo treba da zna veoma mnogo«.

Velika je raznovrsnost literature potrebne nastavniku. To su, kao što znamo, rečnici, gramatike, antologije tekstova, priručnici u kojima je obrađena civilizacija naroda čiji jezik predaje. Potrebne su mu, uz to, čak i pre toga, mnoge knjige iz lingvistike koja mu služi kao bitan osnov za nastavu jezika. Potrebne su mu i s obzirom na veliki broj lingvističkih disciplina koje svestrano objašnjavaju jezičke pojave, a i s obzirom na to da je gotovo redovna pojava da nastavnici stranog jezika nemaju lingvističku kulturu u širini koja im je neophodna za potpuno valjan rad u razredu, i zato što su formirani na fakultetima na kojima su više dobijali književno obrazovanje. Iz oblasti nauke o jeziku neophodne su mu pre svega, dela iz fonetike, stilistike i semantike, pa i nekih drugih disciplina, kako bi na osnovu sve novijih saznanja iz njih mogao da potpunije razumeva i tumači jezičke zakone i da u isto tolikoj meri neka od tih saznanja primenjuje u praktičnom uvežbavanju učenika u ovladavanje stranim jezikom.

Među tim priručnicima posebno mesto zauzimaju gramatike kako, one normativne namenjene učenicima, tako i one s čisto naučnom svrhom, namenjene stručnjacima za jezik. Čak i ta literatura iz gramatike trebalo bi da bude tako bogata da s različitih gledišta daje gramatička tumačenja. Razvijena filološke nastave može da se menja i kroz brojnost i raznovrsnost gramatika, jer jedne pojave u jeziku može bolje i potpunije da objasni jedna vrsta gramatike, a druge pojave druga vrsta gramatike. Sve one zajedno mogu da budu prava osnova za dobru nastavu. Klasična gramatika nije još u mnogo čemu prevaziđena niti će, čini se, uskoro biti. Transformaciona i generativna omogućavaju objašnjenja koja nije uvek dala tradicionalna gramatika, kontrastivna gramatika je bitna podloga za učenje stranog jezika, dependencijalna gramatika za utvrđivanje nekih sintaksičkih odnosa, psihološka gramatika,

\* Priopćenje podneseno na savjetovanju o didaktičkim materijalima za nastavu stranih jezika u »Školskoj knjizi« 10. i 11. travnja 1984.

opet, daje drugi uvid u jezičke kategorije itd. Odavno je svet jezikoslovaca, čak danas i manje učenih, napustio mišljenje da je dovoljna samo jedna gramatika. Niko više ne gleda na gramatiku kao na samo određenu vrstu i samo jednu vrstu okoštalog dogmatskog štiva. Gramatike danas imaju dosta i subjektivnog, kreativnog i individualnog, prema snazi i talentu njenog pisca. I takve brojne gramatike morale bi da budu zanimljivo štivo nastavniku stranog jezika kao što mu je zanimljiv neki literarni tekst.

Nastavniku stranog jezika (jer je on *nastavnik jezika*), neophodna je, dakle, lingvistička i brojna gramatička literatura. Zatim mu je potrebna priručna literatura iz oblasti književnosti. To je ono što zovemo »lektira« i što je, čini se, danas gotovo zaboravljeno i kada se radi o priručnoj literaturi za učenika. Ako se pogleda istorija razvika nastave stranih jezika u našoj zemlji, pa i stranim razvijenijim zemljama u prošlosti, onda se vidi da je već u drugoj polovini XIX veka uz nastavu, i u okviru nje, u školi korišćena i domaća lektira. Za francuski jezik, da pomenemo primere iz njegove nastave bila su na programu dela, počev od Molijera i Rasina, preko Viktora Igoa i drugih novijih velikih pisaca, do istoričara Tjera Tjerija i Mišlea, pa čak i do stranih velikih dela dečje književnosti prevedenih na francuski jezik, kao što je, na primer, *Robinzon Kruso*. Tako je bilo i sa lektinom, sa nešto manje starijih pisaca, i između dva rata. U tom periodu je kod nas više izdavačkih kuća štampalo školsku lektiru na stranom jeziku sa beleškama i objašnjenjima, koju su učenici stranog jezika uz redovne časove morali da čitaju. Ta lektira na stranom jeziku ulazila je u okvir zahteva za domaći učenikov rad, referisala se na časovima i bila ispitivana na maturi. Danas, kad se strani jezici kod nas stalno potiskuju pred manje važnim predmetima i veštinama, to je iščezlo. Ako učenik i uči nekog stranog pisca, on ga uči u okviru naše književnosti, čita ga, nužno, u prevodu i na taj način ne može da doživi ni pravu umetničku vrednost dela, niti mu to služi za učenje autentičnog izraza na kom je delo pisano. Tu smo, dakle, u nazatku u odnosu na lektiru za strani jezik prema onom što smo imali u prošlosti.

Ako se pretpostavlja da čitanje na stranom jeziku nije potrebno zbog nekakve isključivo direktne metode koja se kod nas često preporuča školama, jer se po nekom nestručnom mišljenju smatra da učenik sve iz stranog jezika treba da nauči na času, to je nenaučno i neprihvatljivo i sa gledišta te direktne metode. Baš se u njenom krilu, već od početka njenog nastajanja krajem XIX veka, pa i kasnije, smatralo da je bitno za tu metodu što više čitanja stranih tekstova, čak ako učenik i ne razume svaku reč, jer tako učenik »neosetno« i »intuitivno« uči jezik i stiče osećanje za strani jezik. Znači i kad učenik treba, pre svega, da nauči da govori, on treba što više da čita. Lektira mu je nezamenljivo sredstvo učenja kod kuće i uopšte kad sam uči.

Kad govorimo o lektiri moramo istaći još jednu činjenicu. U usmerenim školama, u okviru stručnih stranih jezika, ne bi se smela zanemariti ni naučno popularna lektira iz oblasti učenikovog usmerenja, ni naučno fantastična, ni čisto književna. U eksperimentima je dokazano da učenici koji uče strani jezik rado uzimaju u ruke literarni tekst kao osveženje uz stručne tekstove. A zar je malo književnih dela koja se bave i pojedinim zanimanjima ljudi o kojima pišu. Setimo se Sent Egziperija koji opisuje život avijatičara i njihove mašine, Zolu koji prikazuje život rudara, pisca *Tišine mora* koji u književnim delima ima dosta termina iz oblasti grafike, Verarena koji peva industrijske

objekte itd. Uz to, sigurno je da nam novo vreme i tehnička dostignuća pružaju i druge mogućnosti, tzv. paraliterature: stripovi, šansone i sl. Njih učenik već ionako ima u rukama na maternjem jeziku.

I u ovom pogledu bi nas moglo poučiti, ne samo iskustvo razvijenijih zemalja nego i naša prošlost. Mi smo već početkom XX veka imali jedan časopis za strani jezik namenjen učenicima, *La petite revue*. Čak su i u poslednje vreme stizale u naše škole takve privatne »tvorevine« kao što je časopis *Karavela* (izdavao ga je *Branislav Grujić*, poznati izdavač ne baš brojnih ali »slavnih« dvojezičkih rečnika). Njihovo održavanje kod nas, dokaz je da učenik prihvata, ili da može da mu se nametne, i ovakva vrsta priručne literature.

Najzad, bilo bi neophodno izdavati i priručnu literaturu za vannastavne aktivnosti učenika, za »dodatnu« i »dopunsku« nastavu. I ta priručna literatura je značajna za nastavnika i učenika jer, po nekim kvazi modernim metodskim postupcima, učenici su ti koji treba da sami tragaju za »autentičnim materijalom« za »individualnu« ali »grupnu« nastavu na času. A zar oni mogu to da ostvare, i zar oni treba da gube vreme na traženje materijala, umesto da to vreme iskoriste za učenje.

Sve to nas navodi na pomisao da bi se i u izdavačkoj delatnosti koja se bavi školskom knjigom moglo više povesti računa o problemu izdavanja priručne literature i za učenike i za nastavnike, kako se ne bi ostavio prostor da »snalažljivi«, umjesto nastavnici po profesiji brinu o »kvalitetu« i potrebama ove literature.

## LE RÔLE DE LA LECTURE DANS L'APPRENTISSAGE DE LA LANGUE ÉTRANGÈRE

### Résumé

L'auteur souligne l'importance de la lecture dans l'apprentissage d'une langue étrangère. C'est une erreur de penser que la lecture de textes, à domicile, ne soit pas nécessaire dans le cadre de la méthode directe, car se sont justement les créateurs de la méthode directe qui ont insisté sur cette lecture. A force de lecture l'élève apprend plus facilement et intuitivement la langue étrangère. L'auteur le prouve par les données prises dans l'histoire de la langue française et propose la publication de textes destinés à l'école primaire et secondaire. Ces textes authentiques en langue étrangère devraient être suivis par des explications qui tiendraient compte des difficultés des élèves dont la langue maternelle est le serbocroate.